

the Ukrainian people on the territory of Western Ukraine and other Ukrainian ethnic lands, Polish territories, with the compact residence of Ukrainians. The reaction of Polish authorities to the activities of the OUN in the school segment was investigated, which was manifested in the arrests of young members and sympathizers of the OUN. This reaction was quite harsh and negatively affected the quantitative and qualitative composition of the Ukrainian underground on the ground. The mass arrests of Ukrainian youth and sympathizers of the OUN in their turn did not become a catastrophe for the organization, but, on the contrary, stimulated its work.

The purpose of the article was to highlight the reaction of the authorities to the anti-Polish activities of the OUN and its youth, analysis of the system of punishment and justice. The publication outlines the archival documentary on the topic. The novelty of the provisions of the article is to open a new and in-depth analysis of the existing facts of litigation in the Second Rech Pospolita.

The main sources were the materials of the State Archives of the Ternopil region and, accordingly, published literature.

Key words: OUN actions, schooling, arrest, student, pupil, sabotage, underground literature of UNO.

Одержано 13.09.2017.

УДК 001:37-051(477):316.422 «1985/1991»

Руслана Потапенко
(Переяслав-Хмельницький)

НАУКОВО-ОСВІТНЯ ІНТЕЛІГЕНЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПЕРЕБУДОВИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

У переломні етапи трансформації державної політичної системи інтелігенція опиняється на вістрі суспільних процесів. У силу своєї соціальної природи і професійної діяльності саме інтелігенція приймає соціокультурні виклики часу, ведучи пошук альтернативних шляхів розвитку та засобів адаптації партійних настанов до практики життя. У статті окреслено теоретико-методологічні аспекти проблеми, визначено соціальну роль і суспільні функції інтелігенції, її місце в процесі політичних трансформацій. Досліджено саме поняття «інтелігенція», проаналізовано особливості її формування, зміну поглядів на її функції і роль у суспільстві. Доведено утилітарно-прагматичне ставлення радянської влади до інтелігенції як обслуги партійної ідеології і державних настанов.

Ключові слова: інтелігенція, науково-освітня інтелігенція, перебудова.

Комплексне дослідження взаємовідносин радянської влади та науково-освітньої інтелігенції періоду перебудови 1985–1991 рр. відсутні, хоча окремі проблеми час від часу висвітлювалися в науковій літературі. У даній роботі автор намагається окреслити теоретико-методологічні аспекти проблеми становища науково-освітньої інтелігенції в умовах перебудови, визначити її соціальну роль і суспільні функції, місце в процесі суспільно-політичних трансформацій. Лібералізація економічної сфери та плюралізм думок, із приходом політики «гласності», не могли не вплинути на соціокультурний вимір життя держави. Світоглядний і культурно-патріотичний плюралізм з'являється не лише в освітній і науковій сфері, а й в усіх сферах радянського суспільства. Як зазначила М. А. Шипович, культура в радянській державі вважалася «тереном» ідеології, де методи боротьби проти «ворожих впливів» були такими ж, як і в ідеологічній боротьбі. Один із них – постійне втручання партійно-радянського керівництва в царину культурної діяльності [9, с. 95]. Тому політика «гласності» мала ключове значення, в першу чергу, для соціокультурних перетворень у радянському суспільстві.

На початок 1985 р. Україна мала незначну когорту освітян і науковців із проукраїнською патріотичною позицією. Це й не дивно, враховуючи той факт, що

радянська система впродовж всього свого існування проводила політику «закручування гвинтів», використовуючи механізм тотального контролю всіх сфер життя. Особливого контролю з боку радянської влади зазнавала освітня та культурна галузі, оскільки основну пропаганду більшовики несли та застосовували через ідеологічне перевиховання мас у комуністичному руслі. Щоб втілити ці ідеали, необхідно було створити нову культуру на чолі з марксизмом, як основою світобачення, та жорсткою диктатурою в політиці. Як показав час, була створена потужна радянська система з тоталітарним режимом і репресивними методами боротьби у всіх сферах життя, в тому числі – соціокультурній. Інтелігенція зазнавала особливих утисків і переслідувань через притаманний лише їй дух опозиції.

Довгий час домінувала думка, яка підкріплювалася соціологічними характеристиками, що професійний рівень освіти української інтелігенції не спрацьовував як рушійна сила трансформації України, здобуття державності, відродження та розвитку української культури. Однак події Помаранчевої революції 2004 р. показали величезний потенціал і конструктивізм української інтелігенції, можливість останньої відігравати активну роль у суспільно-політичному житті як на сучасному рівні, так і в часи суспільних історичних трансформацій, одним із яких стала перебудова [6].

Завдяки розвитку демократичного суспільства, зростанню націоналістичних поглядів, пробудженню національної свідомості народу, відкриттю публічного доступу до заборонених раніше архівних джерел, реабілітації діячів національно-визвольних рухів, жертв сталінських репресій і голодомору 1932–1933 рр. відбувся злам усталеної парадигми радянських часів щодо інтелігенції, особливо (мабуть, у тому числі,) науково-освітньої, як елементу соціально-класової структури. Сьогодні бачення проблеми науково-освітньої інтелігенції значно розширилося. В сучасному мережевому суспільстві вийшов із друку ряд праць, в яких по-новому, історично-правдиво описується просвітницький, подвижницький і трагічний шлях інтелігенції України в умовах «розвинутого соціалізму» та укріплення тоталітарної системи.

Однак, не дивлячись на актуальність проблеми, науково-освітня інтелігенція України 1985–1991 рр. ще не стала об'єктом дослідження науковців-істориків. Більшість наукових праць розглядають інтелігенцію як помічника в розбудові радянської політичної та партійної системи, дослідженню підлягають і громадянської позиції окремих особистостей із науково-освітньої сфери. Поза увагою дослідників залишилися проблеми специфіки діяльності науково-освітньої інтелігенції, взаємовідносин із владою, партією, суспільством, особливостей статусу освітянина, науковця, а також, і це мабуть найбільш важливе, – питання ролі науково-освітньої інтелігенції в національно-визвольному процесі, культурному розвитку, піднесенні національної свідомості українського народу, збереженні історичної пам'яті, відновленні статусу української мови тощо.

Таємним (і мабуть не стільки таємним, бо про це я думаю говорили на пленумах партії – про оновлення системи, можливо – реальним або першочерговим) завданням перебудови та політики «гласності», на нашу думку, була реанімація радянської системи, у тому числі й за рахунок науково-освітніх працівників, перед якими й надалі ставилися завдання пропагування старих радянських цінностей, поглиблення русифікації, поширення, інтернаціоналізму, дружби і єдності народів. Адже перебудова, по-суті, мала зберегти, реанімувати, допомогти радянській системі, а по-факту, вона підштовхнула її до колапсу, до посилення націоналістичних процесів, українізації. Відбувся світоглядний, ідеологічний, ціннісний, політичний і економічний злам – партійних догм, які прикривалися перебудовчою риторикою, а насправді залишалися незмінними. Поглиблення кризи та послаблення ідеологічного тиску в сфері освіти та культури, прийняття «Закону про мову в Українській РСР» 1989 р. зробили процеси суверенізації незворотніми.

Прихід до влади Михайла Горбачова та виступ останнього на квітневому пленумі 1985 р. поклав початок курсу соціально-економічного та культурного розвитку, який дістав назву «перебудова», та, як наслідок, політики «гласності».

Під час активної фази перебудови, коли окреслювався шлях України до самостійності, поляризувалися такі три носії національної (антинаціональної) самосвідомості:

- 1) активні борці за національну ідею, за самостійну Україну;
- 2) апатична маса, байдужа до національних справ;
- 3) ненависники української національної ідеї, борці проти самостійної України [1, с. 230]. До першої категорії ми, передусім, відносимо прогресивних представників інтелігенції, а особливо науково-освітню її частину, як носіїв національної ідеї, котрі мають можливість нести просвітницькі ідеали в маси.

У переломні етапи трансформації державної політичної системи інтелігенція опиняється на вістрі суспільних процесів. У силу своєї соціальної природи і професійної діяльності саме інтелігенція приймає соціокультурні виклики часу, ведучи пошук альтернативних шляхів розвитку та засобів адаптації партійних настанов до практики життя. Науково-освітня інтелігенція України в умовах перебудови активно включилася в процес пошуку національно-культурної, освітньої парадигми. Оскільки політика «гласності» відкрила шлях до дискусій із багатьох гуманітарних проблем, а процес реабілітації жертв сталінського терору зумовив повернення в українську культуру цілої когорти українських митців, для науково-освітніх діячів постало непросте завдання «перебудови» своєї професійної діяльності, а часом і власного світогляду.

На кожному історичному етапі інтелігенція відігравала важливу суспільно-політичну, соціокультурну роль. Історично змінювалося і трактування поняття інтелігенції, її суті і ролі в суспільстві. Сам термін, концепт «інтелігенція» активно обговорювався в середовищі публіцистів, літераторів, вчених. Хто ж належить до інтелігенції? Де вперше з'являється сам термін? Першоджерелом терміну «інтелігенція» є грецьке слово *poesis* «пізнання, розуміння на найвищому рівні». Під впливом цього концепту в римській культурі виникає слово *intellegentia*, яке на початковому етапі означало «найвищу ступінь розуміння, пізнання». Першу письмову згадку цього терміну ми можемо побачити у драматурга-коміка Теренція (190–159 до н. р.) в комедії «Свекруха», де захисник творчості автора закликає певну когорту людей оцінити п'єсу «ваше глядацьке розуміння (*intellegentia*) допоможе автору» і його творчість буде сприйнята.

Цікавим є той факт, що в імперіалістичній Росії концепт «інтелігенція» з'являється аж у XIX ст. Як засвідчує С. О. Шмідт, перша письмова згадка вживання цього слова була зафіксована в зошиті поета В. А. Жуковського 2 лютого 1836 р. Для Жуковського поняття «інтелігенція», як, напевно, і для людей його кола, асоціюється з особливим середовищем, європейською освіченістю та моральною поведінкою [7, с. 689–698].

Слід зазначити, що існує два концепти в трактуванні «інтелігенція»:

- 1) соціологічний (люди розумової праці);
- 2) етичний (люди з загостреним почуттям відповідальності за культуру).

Перше трактування розповсюджується на різні країни, а етичний концепт властивий лише Росії. Російська інтелігенція позиціонує себе в якості одного із кутів трикутника «влада» – «народ» – «інтелігенція», з одного боку – протиставляючи себе владі і критикуючи її, з іншого – протиставляючи себе простому народу, але, в той же час, відчуваючи відповідальність за долю останнього. Візитною карткою інтелігенції представники різних політичних партій вважають загострене відчуття справедливості [4, с. 193–194].

На території України інтелігенція формувалася за надзвичайно важких обставин втрати власної державності та посилення русифікації XVIII ст., що зумовлювало

розбіжності її поглядів і соціальних позицій. Так, старшинська ідеологія взяла напрямок на захист колишніх привілеїв, а новий напрям взяв курс на популяризацію духовної творчості, рівності у взаємовідносинах між народами. Національна інтелігенція України на рубежі XIX–XX ст. створювалася за рахунок людей виключно з гуманітарною освітою. За цих обставин українська інтелігенція перетворюється на інтелектуально-політичну еліту, яка очолила політичний провід нації. У революційних подіях 1917–1921 рр. інтелігенція відіграла провідну роль у будівництві новітньої української держави [6].

Радянська історія взаємин інтелігенції і влади позначена хвилями тотальних репресій, спрямованих на упокорення творчої еліти нації і створення професійної когорти діячів, підпорядкованої політико-ідейним інтересам влади. За допомогою репресій та чисток компартії вдалося створити бюрократичну інтелігенцію апаратної влади, що була повністю підконтрольна московській верхівці. Слід зазначити, що поряд із компартійно-бюрократичною інтелігенцією в УСРР-УРСР існувала (з чисельною перевагою) культурно-освітня й технічна, яка в більшій мірі була аполітична та позапартійна. Інтереси цих груп були різними. Попри численні втрати внаслідок державних репресій радянського періоду, інтелігенція залишалася носієм демократичних і національних ідей і становила ядро в боротьбі проти тоталітарного режиму, переважно інтелігентами були Б. Антоненко-Давидович, Ю. Бадзьо, І. Гель, І. Дзюба, В. Марченко, Є. Сверстюк, В. Стус, В. Чорновіл, шестидесятники і т. д. Величезний вплив на процес здобуття Україною незалежності з кінця 1980-х рр. мала інтелігенція, яка стала проводом Народного Руху України [6]. Отже, історично українська інтелігенція формувалася та діяла в умовах посиленої русифікації, жорсткого державного контролю та репресивних дій влади, що позначилося на її сутнісних характеристиках і соціальній ролі у суспільстві.

Слід погодитися з О. Тарапон, що, є два відмінні між собою етапи вивчення проблеми інтелігенції в українській історіографії: перший етап – радянський, другий – пострадянський. Радянський етап вивчення проблеми інтелігенції має свої внутрішні періоди розвитку історичних знань, які відрізнялися певними політичними та ідеологічними оцінками, але в цілому формували прагматичне, утилітарне ставлення до творчих, інтелектуальних працівників [8, с. 11–12]. У радянському історіографічному етапі виділимо період «перебудови» – середина 1980-х – початок 90-х рр. – час, коли партократи та ідеологи радянського режиму особливу надію у збереженні комуністичного режиму покладали на інтелігенцію, для вирішення цієї проблеми почалося дослідження проблематики взаємовпливів різних груп інтелігенції та посилено видавалася література для подальшого зомбування науково-освітньої сфери.

Сучасна українська історіографія цілком відійшла від класово-утилітарного визначення інтелігенції, повернувшись до цивілізаційного підходу в оцінках її ролі та функцій в суспільстві. Навіть у загальному популярному трактуванні переважають соціологічний та етичний концепти в формулюванні поняття «інтелігенція». За визначенням Інтернет видань, інтелігенція (від лат. – знавець, фахівець) – соціальна група, до якої належать особи, професійно зайняті розумовою працею, які мають відповідну спеціальну освіту, мисляче творче ядро суспільства, яке характеризується великою розумовою, естетичною та моральною активністю [2]. Згідно іншого визначення поняття, інтелігенція – суспільний прошарок, соціокультурне співтовариство; у широкому розумінні – люди розумової праці, що зайняті у різних галузях культури, освіти, науки, здоров'я, виробництва, і мають для цього відповідну освіту. Це люди розумової праці, які мають знання у різних галузях науки і культури або творчі люди [3]. Поновлено у правах дореволюційні трактування поняття інтелігенції, як розумної, освіченої, розумово розвинутої частини населення (за словником В. І. Даля 1880 р.) [4, с. 196].

Література часів перебудови характеризувала тогочасну радянську інтелігенцію як головний елемент соціально-класової структури розвинутого соціалізму, як висококваліфікованих працівників розумової праці, ідейно та практично пов'язаних із реалізацією поставлених завдань комуністичним суспільством, від діяльності яких залежить культурний розвиток радянської людини, формування комуністичного світогляду та стан ідеологічної роботи. Як зазначав дослідник В. П. Макаренко, тоталітарній системі не потрібна була «інтелігенція в класичному розумінні слова». Радянському режимові потрібна категорія людей обмежених суто професійними навичками та знаннями, які б могли задовольняти культурні потреби соціалістичної розбудови. «Через це так старанно вихолощувалась партійними ідеологами демократична сутність» [8, с. 30]. Отже, традиційне гуманітарне визначення «інтелігенції» до кінця радянських часів було вихолощене та квазізмінене. Першочергове завдання служіння на користь народу було підмінено «високим партійним завданням» – служіння на користь комуністичним ідеалам, які формувалися та контролювалися правлячим режимом. Тобто, теза визначена з часів сталінізму про те, що інтелігенція – це обслуга, прошарок соціальної структури суспільства, який безвідмовно виконує вказівки центральної влади, фактично не зазнала змін у перебудовчий період, її просто прикрасили перебудовною риторикою.

Згідно соціологічних досліджень, щодо становища інтелігенції в соціальній структурі суспільства зрілого соціалізму, виділяли вісім соціально-професійних груп.

1) Науково-технічна інтелігенція – це вчені, наукові співробітники, провідні діячі технічних і гуманітарних наук, інженери, викладачі та співробітники вузів, які займаються науково-дослідницькою діяльністю, аспіранти і т. д. Ця професійна група займається розробкою, збереженням і застосуванням наукових ідей, винаходів і т. д.

2) Виробничо-технічна інтелігенція – це інженерно-технічні працівники промисловості, економісти, плановики, рахункові працівники, задіяні в сфері виробництва, транспорту, фахівці сільського господарства (агрономи, ветеринарні лікарі і т. д.).

3) Медична інтелігенція – це лікарі, фельшери, медичні сестри, працівники лабораторій, санітарних частин.

4) Педагогічна інтелігенція – це вчителі всіх типів загальнонавчальних шкіл, педперсонал дошкільного виховання, вчителі виробничо-технічних училищ, викладачі середніх спеціальних і вищих навчальних закладів, які не ведуть наукової діяльності.

5) Управлінська інтелігенція – це працівники центральних, регіональних і місцевих органів державного, господарського управління, центральних і місцевих партійних, суспільних і кооперативних органів управління та керівництва.

6) Художня та творча інтелігенція – це працівники літератури і мистецтва (артисти, художники, музиканти, кінематографи), друку, телебачення, радіо.

7) Культурно-просвітницька інтелігенція – це бібліотекарі, працівники культури, екскурсоводи (музеїв, виставок, туристичних організацій).

8) Військова інтелігенція – це офіцери та військові спеціалісти [5, с. 11–12].

Відмінності між цими групами інтелігенції носять суто професійний характер. Кожна з цих груп виконує свої функції: забезпечення розвитку освіти та науки, управління країною, охорони здоров'я, просвітництва та розробки і підтримки захисного потенціалу держави.

XXVI з'їзд партії поставив завдання максимально використовувати творчий та інтелектуальний потенціал інтелігенції для подальшого розвитку соціалістичного суспільства. Щоб вирішити намічену мету, указувалося на необхідність поглиблено вивчити соціально-економічні, політичні та ідеологічні розбіжності різних груп інтелігенції, аби в подальшому ефективно використовувати їхні можливості для виховання радянської (комуністичної) людини [5, с. 6–13].

Отже, інтелігенція – це вибране коло суспільства, котре має відповідне інтелектуально-професійне, творче спрямування і особливе соціальне покликання, яке полягає в служінні високим ідеалам і духовним цінностям. Незважаючи на значний рівень ідеологізації радянської інтелігенції (а на це була спрямована вся система її підготовки), прогресивна частина творчої еліти України відіграла ключову роль у суспільно-політичному житті доби перебудови. Особливе місце, на нашу думку, в процесі національно-культурного та політичного «пробудження» українців відіграли діячі науки (у першу чергу представники соціогуманітарних сфер) та освіти. У будь-які соціальні перетворення першою включається молодь. Виховання і формування останньої не в останню чергу залежить від освітньо-педагогічних кадрів, котрі (навіть зважаючи на соціальний конфлікт поколінь), мають колосальний вплив на підростаюче покоління.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Губко О. Психологія українського народу: наукове дослідження у 2-х кн. Кн. 2: Психологічні особливості наших краян у міжчассі Трипілля – сучасна Україна. ТОВ «Видавництво друкарня Діло», 2013. 400 с.
2. Ітелігенція [Електронний ресурс] // histua.com/slovník/i/inteligenciya (дата звернення: 10.03.2017).
3. Ітелігенція [Електронний ресурс] // Вікіпедія: Вільна енциклопедія. <https://uk.wikipedia.org/wiki/інтелігенція> (дата звернення: 10.03.2017).
4. Карасик В. И. Языковые ключи. Москва: Гнозис, 2009. 406 с.
5. Профессиональные отряды интеллигенции / [Редкол.: В. Ф. Сбытов (отв.ред.) и др.]. Москва, 1985. С. 186.
6. Рубльов О. С. Інтелігенція українська [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Наукова думка, 2005. 672 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Інтелігенція_українська (останній перегляд: 02.06.2017).
7. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры: Изд. 3-е, испр. и доп. Москва: Академический Проект, 2004. 992 с.
8. Тарапон О. А. Становище та діяльність літературно-мистецької інтелігенції України в умовах українізації (1923 р. – початок 1930-х рр.) [Текст] : дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Тарапон Оксана Анатоліївна; Переяслав-Хмельницький держ. педагогічний ін-т ім. Г. С. Сковороди. Переяслав-Хмельницький, 1999. 206 с.
9. Шипович М. А. Радянське керівництво та літературно-мистецька інтелігенція України: 20-ті роки // Український історичний журнал. Січень-лютий 2000. № 1(430). С. 95–102.

REFERENCES

1. Hubko O. Psykholohiya ukrayinskoho narodu: naukove doslidzhennya u 2-kh kn. Kn. 2: Psykholohichni osoblyvosti nashykh krayan u mizhchassi Trypillya – suchasna Ukrayina. TOV «Vydavnytstvo drukarnya Dilo», 2013. 400 s.
2. Itelihentsiya [Elektronnyy resurs] // histua.com/slovník/i/inteligenciya (data zvernennya: 10.03.2017).
3. Itelihentsiya [Elektronnyy resurs] // Vikipediya: Vilna entsyklopediya. <https://uk.wikipedia.org/wiki/intelihentsiya> (data zvernennya: 10.03.2017).
4. Karasik V. I. Yazikovye klyuchi. Moskva: Gnozis, 2009. 406 s.
5. Professionalnye otryady intelligentsii / [Redkol.: V. F. Sbytov (otv.red.)i dr.]. Moskva, 1985. S. 186.
6. Rublov O. S. Intelihentsiya ukrayinska [Elektronnyy resurs] // Entsyklopediya istoriyi Ukrayiny: T. 3: E-Y / Redkol.: V. A. Smoliy (holova) ta in. NAN Ukrayiny. Instytut istoriyi Ukrayiny. Kyviv: Naukova dumka, 2005. 672 s.: il. – Rezhym dostupu: http://www.history.org.ua/?termin=Інтелігенція_українська (ostanniy perehlyad: 02.06.2017).
7. Stepanov Yu. S. Konstany: Slovar russkoy kultury: Izd. 3-e, ispr. i dop. Moskva: Akademicheskij Proekt, 2004. 992 s.

8. Tarapon O. A. Stanovyshche ta diyalnist literaturno-mystetskoyi intelihentsiyi Ukrayiny v umovakh ukrayinizatsiyi (1923 r. – pochatok 1930-kh rr.) [Tekst] : dys... kand. ist. nauk: 07.00.01 / Tarapon Oksana Anatoliyivna; Pereyaslav-Khmelnyskyi derzh. pedahohichnyy in-t im. H. S. Skovorody. Pereyaslav-Khmelnyskyi, 1999. 206 s.

9. Shypovych M. A. Radyanske kerivnytstvo ta literaturno-mystetska intelihentsiya Ukrayiny: 20-ti roky // Ukrayinskyi istorychnyy zhurnal. Sichen-lyutyy 2000. № 1(430). S. 95–102.

Potapenko R. Scientific and educational intelligence of Ukraine on the conditions of rebuilding: theoretical and methodological aspects of the problem.

In the crucial stages of the transformation of the state political system, the intelligence is on the verge of social processes. Because of its social nature and professional activity, the intelligence takes socio-cultural challenges of the time, searching for alternative ways of development and ways of adapting of Party guidance to practice life. The article outlines theoretical and methodological aspects of the problem, defines the social role and public functions of the intelligence, its place in the process of political transformations. The concept of «intellectuals» was explored, peculiarities of its formation, changes of views on its functions and role in society were analyzed. The utilitarian and pragmatic attitude of Soviet power towards the intelligence as a measure of party ideology and state guidance is proved.

Key words: intelligence, scientific and educational intelligence, rebuilding.

Одержано 19.09.2017.

УДК 398.332.12(477) «189/200»

**Віктор Ткаченко
(Переяслав-Хмельницький)**

**РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗПISУ
УКРАЇНСЬКИХ ПИСАНОК
КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХІ ст.**

У статті розглядаються орнаментальні особливості розпису писанок Слобожанщини, Полтавщини, Середньої Наддніпряниці, Поділля, Полісся, Волині та Півдня України.

Писанки в кожному селі, районі чи регіоні мають свої характерні особливості. Так, на Слобожанщині були свої стилістичні особливості розпису великодніх писанок, які мали завершену композицію зі стилізованих форм та гармонійне співвідношення кольорів. Для Подніпров'я характерні товсті лінії, якими пишуться знаки-символи та широкі симетричні поля для їхнього розміщення. Переважно – це рослинний орнамент – дубовий чи горіховий лист, рожі, гвоздики на чорному, темновишневому або зеленому тлі. На Поліссі збереглися і побутують в орнаментіці елементи з дохристиянських часів. Подільські писанки в основному розписуються товстими, упевненими та сміливими лініями. Найпоширенішим є рослинний орнамент – окремі листки, квітки, гілки у вазонах; малюнок умовний і схематичний.

З'ясовано, що писанкарство з кінця ХІХ – до початку ХХІ ст. поширювалося на всій території України, найбільше – у Західній Україні. Проходячи різні етапи свого розвитку, воно збереглося до нашого часу. Локальні особливості в композиційному й орнаментальному вирішеннях незмінні з ХІХ ст. Писанкарки використовують у розписі як старі символи, так і нові.

Ключові слова: писанка, писанкарство, орнаментика, етнографічний район, мотив.

Писанкарство, поряд з особливостями технологій виготовлення, орнаменталізації та символіки, зберігає упродовж століть свої стилістичні та регіональні особливості. Виконання писанок на більшій території України було майже ідентичним, однак у регіонах вони мали особливості в орнаментальному вирішенні. Оздоблення писанок перекликається з орнаментами кераміки трипільської культури. Різноманітність рішень у декоративному оформленні писанок надзвичайно велика.